

Nerijus PIPIRAS

Šv. Ignaco Lojolos kolegija, Lietuva
St. Ignatius of Loyola College, Lithuania

Asmenybės ugdymas neramumų metu pagal arkivyskupą Mečislovą Reinį

PERSONAL EDUCATION IN TIMES OF UNREST ACCORDING TO ARCHBISHOP MEČISLOVAS REINYS

SANTRAUKA. XX amžiuje mūsų tauta išgyveno vieną sudėtingiausių savo istorijos periodų – okupacijas. Istorijos kryžkelės iškelia daug esminių klausimų: kaip išgyventi, kaip išlikti? Arkivyskupas Mečislovas Reiny – viena iškiliausių XX amžiaus asmenybių, daug dėmesio skyrusi švietimo problemų sprendimui, – šio klausimo neatsisako ir pačiais sudėtingiausiais tautai momentais. Jis teigia, kad asmenybės ugdymas – tautos išlikimo garantas. Straipsnyje siekiama atskleisti, ko reikia, kad integralus asmenybės ugdymas nenutrūktų, bet būtų vaisingas ir neramumų laikais. Nagrinėjami straipsniai gana kontroversiški, tačiau nesiekama jų vertinti kritiškai – svarbiausia išryškinti esminę mintį apie žmogaus asmens orumą, asmenybės ugdymą. Arkivyskupas Mečislovas Reiny aktyviai reiškėsi spaudoje. Pasitaikius progai, jis rašė straipsnius laikraštyje „Naujoji Lietuva“. Tiesa, juose išsakoma daugiau asmeninė arkivyskupo nuomonė vienas ar kitais politiniais ar visuomeniniais klausimais, todėl straipsniai nėra moksliniai. Tai pabrėžia ir pats arkivyskupas, pasirašydamas vardu ir pavarde. Vis dėlto nagrinėjant keletą straipsnių išryškėja M. Reinio pozicija asmenybės ugdymo klausimais. Pasak jo, asmenybės ugdymas – daugiasluoksnis procesas, kuris neturi nutrūkti išgyvenant neramius laikus. Atvirkščiai, ugdymo procesui gali pasitarnauti perėjimas nuo teorijos prie praktikos, o pats procesas, atsakomybę už jo sėkmę priskyrus ne vien mokyklai, turėtų būti grįstas proto ir valios lavinimu, pirmiausia ugdamas moralines vertybes. Šeimoje įgyta patirtis, tradicijos, tikėjimo praktika yra pagrindiniai apsisprendimo kultūros poliai, atliepantys ugdymo proceso tikslą – tobulėjimą.

SUMMARY. In the 20th century, our nation went through one of the most difficult periods in its history – occupations. The crossroads of history raise many fundamental questions: how to survive, how to survive? Archbishop Mečislovas Reiny – one of the most prominent personalities of the 20th century, – having paid much attention to solving educational problems, does not abandon this issue even in the most difficult moments for

the nation. Otherwise. He claims that personality development is the guarantee of the nation's survival. The article examines what is needed so that integral personality development does not cease but is fruitful even in times of unrest. The articles under consideration are quite controversial, but the aim is not to evaluate them critically, but to highlight the essential idea about the dignity of the human person, personality development. Archbishop Mečislovas Reinys actively expressed himself in the press. When the opportunity arose, he wrote cartoons in the newspaper „Naujoji Lietuva“. True, they express more of the archbishop's personal opinion on one or another political or social issue, so the articles are not scientific. The archbishop himself emphasizes this, signing his name and surname. However, when examining several articles, M. Reinys' position on issues of personality development becomes clear. According to him, personality development is a multi-layered process that must not be interrupted during turbulent times. On the contrary, the educational process can benefit from a transition from theory to practice, and the process itself, with responsibility for its success assigned not only to the school, is based on the development of the mind and will, primarily through the development of moral values. Experience, traditions, and faith practice acquired in the family are the main poles of the culture of self-determination, which respond to the goal of the educational process – improvement.

RAKTAŽODŽIAI: arkivyskupas, asmenybės ugdymas, proto ir valios ugdymas, kultūrinis ir visuomeninis lavinimas, profesinis lavinimas.

KEYWORDS: Archbishop, personality development, development of the mind and will, cultural and social development, professional development.

Ivadas

Temos aktualumas. Arkivyskupas Mečislovas Reinys – viena iškiliausių XX amžiaus asmenybių. Tai profesorius¹, Užsienio reikalų ministras², ganytojas³, kankinys⁴. Visą gyvenimą M. Reinys stengėsi skleisti tikėjimo tiesas. Viena iš pagrindinių arkivyskupo pastoracinio darbo sričių – asmenybės ugdymas, grįstas neotomistine mintimi. To arkivyskupas neapleido net ir sunkiausiais – okupacijos – metais. Asmenybės ugdymo idėjas jis skelbė tiek paskaitose, tiek pamoksluose ir straipsniuose.

Gausus arkivyskupo rašytinis palikimas vis dar nėra susistemintas ir mokslškai išnagrinėtas. Arkivyskupas misijos kalbėti tikintiesiems visais įmanomais būdais neapleido ir pačiais sudėtingiausiais istorijos momentais: atsiradus galimybei jis rašė straipsnius plačiai visuomenei, tiesa, juose labiau išdėstydamas savo asmeninę nuomonę nei oficialų Bažnyčios mokymą. Vis dėlto nuo pagrindinių savo pastoracinio darbo kryptių, kurių viena – asmenybės ugdymas, jis nenukrypavo. Žinoma, vokiečių okupacijos metais rašyti arkivyskupo straipsniai yra gana kontroversiški⁵.

¹ Aldona Vasiliausienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: akademinė veikla (1922–1940)“, *Soter* 39 (1) (2011): 95–114.

² Algimantas Kasparavičius, „Kunigas Mečislovas Reinys Lietuvos diplomatinėje tarnyboje (1925 09 25–1926 04 20)“, iš *Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrai 1918–1940 m.* (Kaunas: Šviesa, 1999), 149–170.

³ Aldona Vasiliausienė, *Arkivyskupo Mečislovo Reinio gyvenimo ir veiklos datos* (Utena: Indra, 2003).

⁴ Jonas Boruta, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio kankinystė – atsitiktinumas ar sąmoningas apsisprendimas?“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 25 (2004): 11–76.

⁵ Mečislovas Reinys, „Spartus mokymasis“, *Naujoji Lietuva* 27, vasario 1, 1942; —, „Kovoje prieš girtavimą“, *Naujoji Lietuva* 21, sausio 25, 1942, 2; —, „Karo plėtėjų nusikaltimas“, *Naujoji Lietuva* 9, sausio 11, 1942, 2; —, „Žmoniškumo sargyboje“, *Naujoji Lietuva* 15, sausio 18, 1942;

Šiame straipsnyje apžvelgiami keturi dienraštyje „Naujoji Lietuva“ publikuoti arkivyskupo straipsniai, kuriuose kalbama apie asmenybės ugdymą esant sudėtingoms sąlygoms. Tai: „Spartus mokymasis“⁶, „Žmoniškumo sargyboje“⁷, „Naujo pakilimo kelyje“⁸ ir „Lavinimo bare“⁹. Tokį pasirinkimą lėmė straipsnio uždavinius atitinkanti tematika ir turinys. Tyrime nesiekama kritiškai vertinti nagrinėjamų M. Reinio straipsnių. Jo tikslas – analizuoti vokiečių okupacijos metu dienraštyje „Naujoji Lietuva“ publikuotus arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsnius ugdymo temomis, išryškinant kritinį mąstymą kaip egzistencinių problemų neramumų metu sprendimo būdą.

Problematika, nagrinėjama šiame straipsnyje, susijusi su asmenybės ugdymo procesu išgyvenant neramumus, yra aktuali ir šiais laikais. Viena vertus, arkivyskupas Mečislovas Reinys šios problemos sprendimą sieja ne tik su žinių perteikimu, bet ir su mąstymo etikos ugdymu. Kita vertus, jis siūlo atsigręžti į žmogų, ugdant protą, valią, apsisprendimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti 1941–1943 metais dienraštyje „Naujoji Lietuva“ publikuotus arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsnius asmenybės ugdymo temomis.
2. Išryškinti arkivyskupo Mečislovo Reinio idėjas asmenybės ugdymo srityje neramumų metu.

Tyrimo objektas: dienraštyje „Naujoji Lietuva“ publikuoti arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsniai asmenybės ugdymo temomis.

Mečislovas Reinys, „Sveiki sulaukę šv. Velykų“, *Karys* 52, kovo 21, 1942; —, „Kultūrinė kario reikšmė“, *Karys*, gruodžio 19, 1942; —, „Bolševikai ir Raudonasis kryžius“, *Naujoji Lietuva* 1, kovo 3, 1942; —, „Praeities pamoka“, *Naujoji Lietuva* 1, sausio 1, 1942, 2; —, „Naujo tipo beieškant“, *Naujoji Lietuva* 39, vasario 15, 1942, 2; —, „Generolas Žiema“, *Naujoji Lietuva* 47, vasario 25, 1942, 3; —, „Kova su bolševizmu – kultūros pareiga visam pasauliui“, *Naujoji Lietuva* 19, liepos 19, 1941, 2; —, „Bolševizmas ir skurdas“, *Naujoji Lietuva* 42, rugpjūčio 16, 1941, 2; —, „Naujo pakilimo kelyje“, *Naujoji Lietuva* 67, rugsėjo 15, 1941, 2; —, „Dvasios ir jėgų frontas prieš komunizmą“, *Naujoji Lietuva* 83, balandžio 7, 1943, 1–2; —, „Lavinimo bare“, *Naujoji Lietuva* 85, spalio 5, 1941, 2; —, „Aleliuja!“, *Naujoji Lietuva* 98, balandžio 24, 1943; —, „Bolševikinė dresūra“, *Naujoji Lietuva* 124, lapkričio 11, 1941, 1; —, „Sovietų konstitucija – Amerikos dėmesiu“, *Naujoji Lietuva*, gegužės 28, 1944; —, „Komunistų pažadų vertė“, *Naujoji Lietuva* 132, lapkričio 30, 1941, 2; —, „Dienraščio kelyje“, *Naujoji Lietuva* 150, birželio 29, 1943, 2; —, „Roosvelto dirigentai“, *Naujoji Lietuva*, 1941.

⁶ Reinys, „Spartus mokymasis“.

⁷ —, „Žmoniškumo sargyboje“.

⁸ —, „Naujo pakilimo kelyje“, 2.

⁹ —, „Lavinimo bare“, 2.

Arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsnių dienraštyje „Naujoji Lietuva“ istorinis kontekstas

Siekiant įgyvendinti straipsnyje iškeltus uždavinius, pravartu aptarti dienraštyje „Naujoji Lietuva“¹⁰ arkivyskupo M. Reinio publikuotų straipsnių istorinį kontekstą. 1940 metų liepos 9 dieną paskirtas Vilniaus arkivyskupo metropolito Romualdo Jalbyrzkowskio pagalbininku, M. Reinys pateko į konfliktų zoną, kur, nepaisant sudėtingų politinių aplinkybių – sovietinės okupacijos, sovietinio teroro, Lietuvos aneksijos, pagaliau Vokietijos ir Sovietų sąjungos karo, nacių okupacijos, – nebeliko ribų tarp politinių, pilietinių ir konfesinių interesų. Net ir tokiomis sudėtingomis aplinkybėmis M. Reinys, pasak S. Jegelevičiaus¹¹, stengėsi puoselėti dialogą, ieškodamas Bažnyčiai priimtinos išeities. Viena vertus, visuomenės gyvenimas buvo nestabilus: kartais kildavo antižydiškų riaušių, komunistuojančių žmonių sukeltų neramumų, karingo lenkų nacionalizmo apraiškų, be to, įtampą didino ir bažnytinė situacija – Lietuvos valstybės teritorijoje buvusi Vilniaus arkivyskupijos dalis kanoniškai priklausė Lenkijos bažnyčiai provincijai. Esant tokioms sudėtingoms aplinkybėms, M. Reiniui ypač praverė diplomatinė patirtis. Kita vertus, tapo akivaizdu, kad, siekiant atremti totalitarinio sovietinio režimo puolimą prieš Bažnyčią, o pačiai Bažnyčiai kiek įmanoma plėtoti savo veiklą, būtinas ne tik dvasininkų, bet ir pasauliečių susitelkimas – vertybiniis stabilumas, kurį gali garantuoti krikščioniškoji pasaulėžiūra. Matyt, reaguodamas į šias aplinkybes, arkivyskupas stengėsi išnaudoti visas įmanomas visuomenės švietimo priemones. Lietuvą okupavus vokiečiams, anot S. Jegelevičiaus, buvo palikta tam tikra erdvė dialogui su Bažnyčia. Skirtingai nei kituose okupuotuose kraštuose, ypač Lenkijoje, Lietuvoje naciai dvasininkų nepersekiojo, tačiau Bažnyčios veiklą stebėjo. Galima teigti, kad M. Reinys kiek įmanoma bandė išnaudoti tą nedidelę erdvę dialogui, siekdamas apsaugoti Bažnyčią, dvasininkus ir tikinčiuosius nuo represijų, todėl sąmoningai savo nuomonę reiškė ne visos Bažnyčios vardu, kaip arkivyskupas, bet asmeniškai – kaip M. Reinys. Šią hipotezę patvirtina ir Rapolas Mackonis, buvęs dienraščio „Naujoji Lietuva“ redaktorius, savo atsiminimuose minėjęs, kad net ir pats dienraščio pavadinimas pasirinktas tikintis, kad Lietuva atgaus nepriklausomybę, o Vilnijos kraštas bus integruotas į Lietuvą, taigi dienraštis taps nacionaliniu¹². Ilgainiui tokios iliuzijos menko.

Arkivyskupo M. Reinio straipsniai dienraštyje buvo spausdinami tuo metu, kai redaktoriais dirbo R. Mackonis ir J. Žukauskas – tol, kol dar buvo juntama bent minimali terpė lietuvių autoriams publikuoti savo tekstus, tikintis per spaudą stiprinti

¹⁰ Nerijus Pipiras, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio laikysena 1940–1944 metais: teizmas ir kraštutinumai“, *Tiltai* 2 (2024): 171–179.

¹¹ Sigitas Jegelevičius, „Dialogai ir konfliktai: arkivyskupas Mečislovas Reinys Vilniuje (1939–1947)“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 24 (2004): 523–538.

¹² Rapolas Mackonis, *Amžiaus liudininko užrašai* (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001), 20–120.

visuomenės vertybinius pamatus, ypač susilpnėjusius karo bei okupacijų metu. „Naujosios Lietuvos“ redakcijai kurį laiką buvo leista leidinį plėtoti savarankiškai, redaktoriams suteikiant dalinę nepriklausomybę ir taip tikintis į savo pusę patraukti mases. Tačiau dienraščio turinys buvo keletu institucijų cenzūruojamas, kartais net „pritempiant“ prie reikiamo formato¹³.

1941–1944 metais arkivyskupas dienraštyje „Naujoji Lietuva“ publikavo daugiau kaip dešimt straipsnių, kuriuose gvildeno įvairias temas, pasisakė vidaus ir užsienio politikos klausimais. Asmenybės ugdymo problemas jis analizavo ir sprendė keturiuose straipsniuose, taigi svarbu sužinoti, ką arkivyskupas savo straipsniuose kaip gelbėjimosi ratą siūlo visuomenei, išgyvenančiai vienus didžiausių savo istorijoje sukrėtimų, kas, pasak arkivyskupo, yra svarbiausia siekiant, kad ateityje žmogus gebėtų atkurti tai, kas buvo sunaikinta, ir atsitiesti. Toliau trumpai apžvelgiamas pasirinktų straipsnių turinys.

Straipsnyje „Spartus mokymasis“¹⁴ atitrūkstama nuo politinių temų. Grįžtama prie to, kas M. Reiniui be galo svarbu – asmenybės ugdymo, kurį jis vadina sielos darbu. Jis teigia, kad svarbu pirmiausia krypti dėmesį į vaiko asmenybę, pažinti jo sielą. Tam nereikalingi ilgi mėnesiai, praleisti mokykloje. Pasak M. Reinio, ugdant reikia ne tik žinių, bet ir patirties, kurios, pagal savo amžių, vaikas gali įgyti ir šeimoje bei gyvenamoje aplinkoje.

Panašios mintys išsakomos ir straipsnyje „Lavinimo bare“¹⁵. Arkivyskupas priimana būtinybę ugdyti žmogaus protą, valią, charakterio savybes. Visa tai pasiekama per visuomeninį lavinimą – aktyvų dalyvavimą visuomeninėje veikloje – bei kultūrinį ugdymą, grindžiamą moralinėmis vertybėmis. Jei tam nebus skiriama deramo dėmesio, pasak M. Reinio, gresia visuomenės griūtis.

Straipsnis „Naujo pakilimo kelyje“¹⁶ buvo parašytas pasibaigus pirmajai bolševikų okupacijai. Jame vyrauja šiek tiek užslėpta viltinga nuotaika. Autorius aptaria sąlygas, kurios, jo manymu, yra būtinos siekiant atkurti bent ikikarinę valstybės lygį ir skatinti tolesnę jos pažangą. Jis pabrėžia, kad prie valstybės atkūrimo turi prisidėti kiekvienas pilietis, taip pat akcentuoja gebėjimo orientuotis konkrečioje situacijoje ir aplinkoje svarbą bei pasitikėjimo savimi, drąsos, aktyvumo ir planingos veiklos reikšmę.

Straipsnyje „Žmogiškumo sargyboje“¹⁷ arkivyskupas aiškina, kad tvari visuomenė pirmiausia yra ta, kurioje gerbiamas žmogaus asmens orumas, žmogus nėra sudaiktinamas, o jo nuomonė pripažįstama ir gerbiama. Pasak M. Reinio, tokia visuomenė gali būti kuriama tik užtikrinant asmens apsisprendimo laisvę, todėl tautos turėtų kritiškai vertinti ideologijas, kuriose ši laisvė yra ignoruojama.

¹³ Mantas Bražiūnas, „Legalios spaudos ir valdžios santykis Lietuvoje vokiečių okupacijos metais (1941–1944)“, *Žurnalistikos tyrimai* 7 (2014): 195–218.

¹⁴ Reins, „Spartus mokymasis“.

¹⁵ —, „Lavinimo bare“, 2.

¹⁶ —, „Naujo pakilimo kelyje“, 2.

¹⁷ —, „Žmogiškumo sargyboje“.

Tautos išlikimo klausimas rūpėjo ne vien arkivyskupui M. Reiniui. Jį gvildena ir kiti tarpukario mąstytojai. Tiesa, jų mintys publikuotos daugiausia tarpukario spaudoje. Jonas Gobis kalba apie šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą ugdant asmenybę. Pasak jo, šeima, perduodama tradicijas, ugdo žmogų gyvenimui visuomenėje, o mokykla formuoja jo kultūrinį ir politinį sąmoningumą. Taip valstybės individualumas kuriamas per ugdymo procesą, o gyvenimiškoji patirtis – per kultūrą. Pasak mąstytojo, ugdymo procese daugiau dėmesio reiktų skirti patriotizmui, o ne internacionalizmui. Stasys Šalkauskis pabrėžė šeimos ir tradicijų svarbą, o jo idėjų tęsėjas Antanas Maceina akcentavo, kad ugdymas pirmiausia turi vykti dvasinėje plotmėje, paliekant erdvės transcendencijai; žinios šiame procese nėra lemiamas veiksnys¹⁸.

Kaip išlikti žmogumi neramumų metu: pagrindiniai ugdymo principai pagal arkivyskupą Mečislovą Reinį

Asmenybės ugdymas M. Reiniui buvo bene svarbiausia ganytojiško darbo forma ir esminė jo veiklos kolona – tai vadinamasis sielos darbas. Arkivyskupui ši tema buvo itin artima, todėl jis naudojosi kiekviena proga priminti pagrindines ugdymo idėjas, kurias jau buvo išsakęs spaudoje dar prieš prasidedant karui. Straipsniuose, publikuotuose dienraštyje „Naujoji Lietuva“, šios idėjos pritaikytos konkrečioms aplinkybėms.

Pasak M. Reinio, ugdymo procesas neturi nutrūkti net esant sudėtingoms situacijoms¹⁹. Ugdant asmenybę, pirmiausia reikia kreipti dėmesį į vaiką, pažinti jo sielą. Tai padeda asmenybei formotis, darniai augti ir įveikti kliūtis, trukdančias sveikai vystytis bei bręsti, kad būtų galima įveikti neramumų sąlygotą izoliaciją, kurią ir šiandien skatina paviršutiniškumas, individualizmas, emocinis nestabilumas ir skubėjimas²⁰. Tam, pasak arkivyskupo, didžiausią reikšmę turi religija. Todėl moralė, grįsta religija, turi turėti lemiamą įtaką ugdymo procese (žr. 1 pav.).

M. Reiny pabrėžė, kad ugdymas turėtų būti orientuotas į asmenį, siekiant atskleisti jo nuotaikas, vidines būsenas, net numatyti jo veiksmus. Šiam tikslui pasiekti būtina kryptingai ugdyti charakterio savybes, kurios formuojasi palaikant pusiausvyrą tarp proto ir valios, sąveikaujant dvasios ir kūno jėgoms²¹. Norint išlavinti asmens charakterį, svarbus pastovumas, vidinė motyvacija bei teigiamų asmens savybių puoselėjimas. Todėl aktualu kelti klausimą, kaip to pasiekti.

Arkivyskupas pabrėžia valios ugdymą, siūlydamas pradėti nuo tvarkos, švaros, grožio pajautos, pareigingumo, sąžiningumo, nuolatinio tobulėjimo ir atsakingumo

¹⁸ Robertas Žiemys, *Edukologinių problemų aptartis 1918–1940 m. Lietuvos pedagoginėje spaudoje* (magistro darbas, Lietuvos edukologijos universitetas, 2009), 30–39.

¹⁹ Reiny, „Spartus mokymasis“.

²⁰ „Popiežius: katalikiška mokykla evangelizuoja ugdydama ir ugdo evangelizuodama“, Vatican news, paskelbta 2025 m. gegužės 15 d., <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/popieziaus-audiencija-krikscioniskuju-mokyklu-broliams.html>.

²¹ Ibid.

formavimo. Čia žinios nelaikomos vieninteliu tikslu – jos suvokiamos kaip asmens palydovės ugdymo procese greta vertybinio, kultūrinio, profesinio ir visuomeninio ugdymo. M. Reinio teigimu, bet kokia veikla reikalauja orientacijos esamoje situacijoje: žmogus, aiškiai suvokdamas savo darbo tikslus, uždavinius, pagrindus ir konkrečias sąlygas, plačiau žvelgdamas į savo darbo ryšį su kitų asmenų darbais, galėtų geriau pasirinkti būdus, didinančius darbo produktyvumą ir gerinančius jo kokybę.

Pasak arkivyskupo, saikingas pasitikėjimas savimi, protingumo ribose išlaikoma drąsa didina darbo našumą ir dažnai lemia veiklos sėkmingumą. M. Reiny²² kalba ir apie savikritiką, pabrėždamas, kad ji turi būti supраста ne kaip priekaištavimas sau, bet kaip įsitikinimas ir noras nuolat tobulinti savo veiklą, vengiant sustabarėjimo ir rutinos. Aktyvi būseną didina asmens pastabumą, budrumą ir veiklumą, todėl jis tampa geriau pasirengęs pasinaudoti pasitaikiusia proga savo tikslui pasiekti. Asmens būdo tiesumas yra kiekvienam maloni žymė. Kur daugiau sudėtingumo, ten ir atskiruose veiksmuose turi būti daugiau tiesumo, sistemingumo, planingumo. Veiklos sintezavimas atitinka žmogaus veiklos struktūrą. Žmogui reikia daryti reguliarias pertraukas, kad jis gebėtų įsisąmoninti pateiktą medžiagą, ją apmąstyti, kritiškai apsispręsti, pasirinkti informaciją.

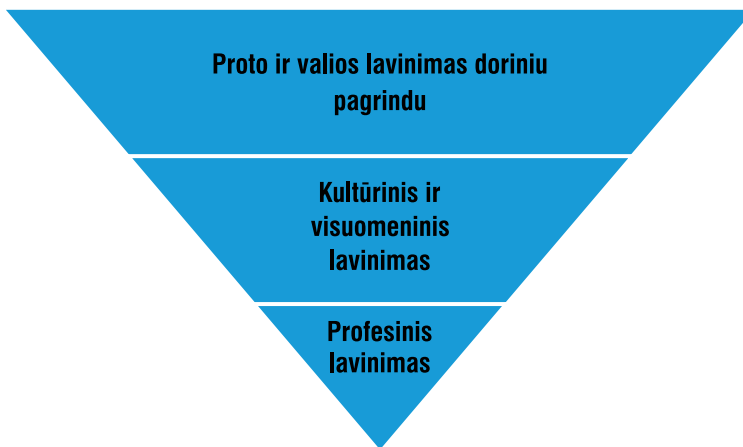
Ugdant asmenį turi būti palaikoma visa, kas padeda stiprinti norus, kilninti jausmus, todėl labai svarbus dorinis ugdymo elementas – krikščioniškais principais grįsta moralė, kuri, pasak M. Reinio, leistų integruoti įvairius ugdymo elementus į nuoseklią visumą ir duotų pagrindą pasaulėžiūrai, konkrečiam žvilgsniui į konkretų laikmetį ir jo iššūkius (žr. 1 pav.). Taip pat svarbus ir kultūrinis lavinimas, kuris padeda išvengti riboto požiūrio ir skatina matyti kitų tautų atstovus pirmiausia kaip asmenis, savitai įprasminančius konkrečią tautą, jos kultūrą bei istoriją. Pasak M. Reinio, asmenį tvirtina ir formuoja atsakomybė, įsipareigojimai, todėl svarbu suvokti, kad ateitis visuomet grindžiama įsipareigojimu – pirmiausia šeimai, paskui – tautai ir visuomenei. Būtent tai asmenį įveda į visuomenę, kurioje asmuo gyvena, nuo kurios labai priklauso asmens gerovė.

Arkivyskupas pabrėžia, kad savo ateitimi turi būti suinteresuota tiek visuomenė, tiek konkretus asmuo. Visuomenė šiuo atveju turi padėti tobulinti turimas jėgas ir panaudoti jas asmens ir jos pačios gerovei. Asmuo, siekdamas efektyviai save realizuoti visuomenėje, turi išsiugdyti susivaldymą kaip tvirtą charakterio pagrindą bei gilų tautos istorijos ir tradicijų suvokimą. Iš to išplaukia labai svarbus principas: asmens ugdyme neturi būti konkurencijos. Pasak M. Reinio, ugdytojas turi pažinti asmenį, juo pasitikėti, gebėti nukreipti jį tinkama linkme, akcentuodamas jo asmeninį apsisprendimą ir skatindamas išnaudoti savo galias šiam tikslui pasiekti. Todėl mokykloje asmuo turi mokytis tik tuos dalykus, kurie bus reikalingi konkrečiose gyvenimiškose situacijose. Žinios turi būti pateikiamos taip, kad teorinę medžiagą būtų galima įsisavinti pamokos metu, o laikas po pamokų būtų skiriamas apmąstymams, asmeniniam

²² Reiny, „Spartus mokymasis“.

ugdymuisi, šeimai. Todėl ugdymo programos turi būti specializuotos ir ugdytojo pritaikytos konkrečiam ugdytiniui arba jų grupei atsižvelgiant į asmens gabumus ir poreikius konkrečioje situacijoje.

Siekdamas atsižvelgti į asmens gebėjimus ir poreikius, ugdytojas turi išmanyti laiko ženklus, gebėti į juos atsakyti, ugdymo procese naudoti suprantamus, gyvenimiškus pavyzdžius, orientuotis ne į teoriją, bet į praktiką. Kita svarbi ugdymo dimensija – profesinis lavinimas, kuris lavinimo pagal M. Reinį piramidėje užima siauriausią dalį. Profesinis lavinimas, tarsi išplaukiantis iš kitų ugdymo sričių, nukreipia asmenį konkrečia linkme ir padeda jam pasirengti atlikti konkrečius darbus savo bendruomenėje (žr. 1 pav.)²³.

1 pav. Asmens lavinimas pagal arkivyskupą Mečislovą Reinį neramumų metu (sudaryta autoriaus)

Išvados

Pasirinkti arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsniai švietimo ir asmenybės ugdymo temomis neramumų metų nėra moksliniai. Tai labiau asmeninė arkivyskupo ilgo ir kruopštaus darbo šioje sferoje refleksija, kurią jis pateikia apmąstydamas, reflektuodamas bei stebėdamas konkrečią istorinę ir politinę situaciją.

Asmenybės ugdymo procesas neturi nutrūkti net išgyvenant neramius laikus, todėl arkivyskupas siūlo šiuos dalykus:

1. Mažinti mokyklai tenkančią ugdymo našta, sutelkti dėmesį į šeimos vertybių perdavimą, asmeninį ugdymąsi stebint laiko ženklus.

2. Nuo žinių monopolio pereiti prie patirties. Pasak M. Reinio, ugdytojo užduotis nėra vien perteikti žinias. Priešingai, jis turi sudaryti sąlygas, kad mokinys gebėtų

²³ Reins, „Lavinimo bare“, 2.

praktiškai pritaikyti tai, ko mokosi. Pateikiami pavyzdžiai turėtų būti gyvenimiški, o teorinė medžiaga – atitikti mokinio gebėjimus ir konkrečią situaciją. Siekiant, kad ugdymo procesas netaptų formaliu ir neefektyviu, reikia gebėti atpažinti ugdytinio gabumus, lavinti charakterį, kad žmogus gebėtų pats priimti sprendimus. To, M. Reinio teigimu, neįmanoma pasiekti nepažįstant mokinio sielos, nežinant, kuo jis gyvena, kuo domisi. Šiame kontekste žinios negali būti laikomos galutiniu tikslu, jos turi būti įgyjamos kartu su charakterio ugdymu, lavinant protą ir valią, perteikiant tradicijas, istoriją, kultūrą ir krikščioniškąsias vertybes.

3. Ugdyti gebėjimą argumentuotai apsispręsti dėl savo šalies ateities. Tam reikalinga konkreti gyvenimiškai patirtis.

Arkivyskupo M. Reinio idėjos asmenybės ugdymo klausimais artimos kitų tarpukario mąstytojų – J. Gobio, S. Šalkauskio, A. Maceinos – mintims. Visi jie pabrėžė, kad ugdant svarbiausios yra dvasinės vertybės. Savo straipsniuose, publikuotuose dienraštyje „Naujoji Lietuva“, M. Reinys, apmąstydamas ir reflektuodamas to meto situaciją, šias idėjas sukonkretino ir pritaikė tautos būties ir nebūties problemoms spręsti: ugdymo procesas, kurio esmė – per patirtį įgytos dvasinės vertybės, neramumų metu neturi nutrūkti.

LITERATŪRA

1. Boruta, Jonas. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio kankinystė – atsitiktinumas ar sąmoningas apsisprendimas?“ *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 25 (2004): 11–76.
2. Bražiūnas, Mantas. „Legalios spaudos ir valdžios santykis Lietuvoje vokiečių okupacijos metais (1941–1944)“. *Žurnalistikos tyrimai* 7 (2014): 195–218.
3. Jegelevičius, Sigitas. „Dialogai ir konfliktai: arkivyskupas Mečislovas Reinys Vilniuje (1939–1947)“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 24 (2004): 523–538.
4. Kasparavičius, Algimantas. „Kunigas Mečislovas Reinys Lietuvos diplomatinėje tarnyboje (1925 09 25–1926 04 20)“. Iš *Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrai 1918–1940 m.*, 149–170. Kaunas: Šviesa, 1999.
5. Mackonis, Rapolas. *Amžiaus liudininko užrašai*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2001.
6. Pipiras, Nerijus. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio laikysena 1940–1944 metais: teizmas ir kraštutinumai“. *Tiltai* 2 (2024).
7. „Popiežius: katalikiška mokykla evangelizuoja ugdydama ir ugdo evangelizuodama“. Vatican news. Paskelbta 2025 m. gegužės 15 d. <https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2025-05/popieziaus-audience-krikščioniskuju-mokyklu-broliams.html>.
8. Reinys, Mečislovas. „Bolševizmas ir skurdas“. *Naujoji Lietuva*, rugpjūčio 16, 1942.
9. —. „Naujo pakilimo kelyje“. *Naujoji Lietuva*, rugsėjo 15, 1941.
10. —. „Lavinimo bare“. *Naujoji Lietuva*, spalio 5, 1941.
11. —. „Bolševikinė dresūra“. *Naujoji Lietuva*, lapkričio 21, 1941.
12. —. „Komunistų pažadų vertė“. *Naujoji Lietuva*, lapkričio 30, 1941.
13. —. „Praeities pamoka“. *Naujoji Lietuva*, sausio 1, 1942.
14. —. „Žmoniškumo sargyboje“. *Naujoji Lietuva*, sausio 18, 1942.
15. —. „Karo plėtėjų nusikaltimas“. *Naujoji Lietuva*, sausio 11, 1942.

16. Reinys, Mečislovas. „Kovoje prieš girtavimą“. *Naujoji Lietuva*, sausio 25, 1942.
17. —. „Spartus mokymasis“. *Naujoji Lietuva*, vasario 1, 1942.
18. —. „Naujo tipo beieškant“. *Naujoji Lietuva*, vasario 15, 1942.
19. —. „Generolas žiema“. *Naujoji Lietuva*, vasario 25, 1942.
20. —. „Bolševikai ir Raudonasis kryžius“. *Naujoji Lietuva*, spalio 14, 1942.
21. —. „Aleliuja“. *Naujoji Lietuva*, balandžio 4, 1943.
22. —. „Dvasios ir jėgų frontas prieš komunizmą“. *Naujoji Lietuva*, balandžio 7, 1943.
23. —. „Dienraščio kelyje“. *Naujoji Lietuva*, birželio 29, 1943.
24. —. „Sovietų konstitucija – Amerikos dėmesiui“. *Naujoji Lietuva*, gegužės 28, 1944.
25. —. „Roosvelto dirigentai“. *Naujoji Lietuva*, 1941.
26. —. „Kova su bolševizmu – kultūros pareiga visam pasauliui“. *Naujoji Lietuva*, liepos 19, 1941.
27. —. „Sveiki sulaukę šv. Velykų“. *Karys*, kovo 21, 1942.
28. —. „Kultūrinė kario reikšmė“. *Karys*, gruodžio 19, 1942.
29. Vasiliauskiene, Aldona. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: akademinė veikla (1922–1940)“. *Soter* 39 (2011).
30. —. *Arkivyskupo Mečislovo Reinio gyvenimo ir veiklos datos*. Utena: Indra, 2003.
31. Žiemys, Robertas. „Edukologinių problemų aptartis 1918–1940 m. Lietuvos pedagoginėje spaudoje“. Magistro darbas, Lietuvos edukologijos universitetas, 2009.

Gauta: 2025 12 04

Parengta: 2025 12 16

Nerijus Pipiras – kunigas, edukologijos mokslų daktaras, šv. Ignaco Lojolos kolegijos lektorius. El. paštas nerijus05@yahoo.com, tel. +37062182277.

Nerijus Pipiras – priest, doctor of educational sciences, lecturer at St. Ignatius of Loyola College (Lithuania). E-mail nerijus05@yahoo.com, tel. +37062182277.